

TÜRKİYE'DE KÖY VE AYDINLARIN TUTUMU (*)

Yazan

Cavit Orhan TÛTENGİL

1963 yılının sonlarına doğru "Köy İşleri Bakanlığı" adını taşıyan yeni bir bakanlık kuruldu .Bu olay, Türkiye'de köy konusunu ve çözüm yollarını yeniden günümüzün (actuel) bir meselesi haline getirdi. Gün geçmiyor ki, gazete ve dergilerde, radyolarımızda köy konusuyla ilgili yazılar, haber ve konuşmalar, hattâ köylülerin düşünce ve dileklerini yansıtan "Okuyucu Mektupları", yer almamış olsun. Türkiye'nin bu temel konusuna sevgi ve ilgiyle eğildiğini gördüğümüz Köy İşleri Bakanı Dr. Lebit Yurdođlu'nun enerjik tutumu ve yurtiçi gezileri de konuyu canlı tutmakta ayrı bir sebep olarak sayılabilir.

Lisenizde tertiplenen konuşma dizisi içinde benden de, ısrarla köy konusunda bir konuşma yapmamı isteyen arkadaşlarınız, sözlerimin başında işaret ettiğim bu yeni durumun etkisinde kalmış olmalıdırlar. İsteklerinde kendilerini pek haklı bulduğum için, bugün, köy meselemizin küçük bir yanını sizlerle görüşmek için karşınızdayım.

Zaman zaman (actuel) bir konu özelliği kazansa da "Türkiye'de Köy Meselesi", bu topraklar üzerindeki yaşama ve yerleşme çabalarımızla yaşıt olan bir meseledir bizim için. Çözüm yolu bekleyen her meselemiz gibi köy konuları da, "düşündürücü" olma özelliklerini taşıdıkları ve bu konular üzerinde düşünenler bulunduğu sürece yeniden ele alınmakta devam edilecektir, elbette.

Sizlerle yapacağım konuşmaya konu olarak, bildiğiniz gibi, "Türkiye'de Köy ve Aydınların Tutumu"nu seçtim. Bu seçişte, içinde bulunduğunuz yetişme şartları kadar, Türk idare ve kültür hayatında Galatasara-

(*) Galatasaray Lisesi Konferans Salonunda 19 Mart 1964 tarihinde yapılmış olan konuşmanın metnidir.

raylı olarak gelecek yıllarda oynayacağımızı umduğum önemli rol de etkili oldu. Yakın geleceğin, bu umudumu haklı çıkarmasını dilerim.



Bu kısa girişten sonra konuşmamı iki büyük bölüm halinde ele almayı düşünüyorum :

I — Türkiye'de Köy ve günümüzdeki görünüşü,

II — Aydınlarımızın köy karşısındaki tutumları.

Şair Külebi, "Yurdumuz" adlı şiirinde,

Türkiye bayrağımız gibi
Dalga dalgadır,
Sivas kiliminden yolları
Gökte yıldız kadar köyleri vardır

der. Bu mısralarda işaret edilen köy sayısı çokluğu, 1960 tarihli "Köyler İstatistiği"nde, "Muhtarlık sayısı: 35.382" şeklinde bir kemiyet ifadesi kazanmaktadır. Bazı muhtarlıkların birkaç köyün birleşmesiyle meydana geldiği hatırlanırsa, Türkiye'deki köy sayısının bu rakamın çok üstünde olduğu kendiliğinden ortaya çıkar.

1960 Genel Sayımında 27.754.820 olan Türkiye nüfusunun 18.895.089'u bucak ve köylerde oturmakta idi. Bucak ve köylerde oturan nüfusun şehirlerde oturanlara oranı ise % 70'tir. Eğer, kır ve şehir nüfusu arasındaki sınırı 5.000 olarak kabul edersek bu oran % 71,2'ye, sınırı 10.000 olarak kabul edersek % 74,9'a yükselecektir. İdarî ölçüler yerine sosyolojik ölçüler ele alınır ve nüfusu 10.000'den daha az olan yerleşme noktaları da kır nüfusu içinde incelenirse, 1960 yılında Türkiye'de, nüfusun ancak % 25'inin şehirlerde oturduğu sonucuna varılacaktır. Başka bir deyişle dört yurtaşımızdan üçü köydedir. Şu halde, bir kemiyet meselesi olarak "Türkiye'de Köy" ağır basan ve ilk bakışta kendisini kabul ettiren bir meselemiz olmaktadır.

Köy nedir ?

"Köy Kanunu"nun 1. maddesi köyü şöyle tanımlamaktadır: (Nüfusu 2.000'den aşağı yurtlara (köy) ve nüfusu 2.000 ile 20.000 arasında olanlara (kasaba) ve 20.000'den çok nüfuslu olanlara (şehir) denir.) Kanunun 2. maddesi "orta malları, toplu veya dağınık evleri, bağ, bahçe ve tarlaları" ile birlikte köyün meydana geldiğini belirtmektedir. Kanunun 7. maddesi ise "Köy... başlı başına bir varlıktır" demektedir.

Türk köyünün, genel çizgileriyle meselelerini özetleyebilmek için, istatistik metotlarla yapılan incelemelere başvurmak en iyisidir. Zira, monografi metotları ile yapılmış olan çalışmalar köy sayısına kıyasla çok azdır ve toplu bir yargıya varabilmek için yeter miktarda değildir. 1960 yılındaki durumu tesbit eden "Köylerin İstatistiği"¹ ise konumuzu yetesiye aydınlatmaktadır.

İlginizi, önce köylerin nüfus bakımından gruplanmasına çekmek isterim.

<u>Nüfus grupları</u>	<u>Muhtarlık sayısı</u>
1 — 50	153
51 — 100	742
101 — 200	4.518
201 — 300	6.343
301 — 400	5.735
401 — 500	4.581
Toplam: 1 — 500	22.072

Türkiye'deki muhtarlıkların (35.382) nüfusu 1501 ve daha fazla olanlarının sadece 1.213 olduğu görülmektedir. Bu durumda, nüfusu 1500'e kadar olan muhtarlıkların sayısı 34.169'dan ibarettir.

Köylerin nüfus kümelenmeleri ve özellikle nüfusu 1500'ü aşan köy sayıları üzerinde duruşum sebepsiz değildir. Köye Devlet'in götürdüğü hizmetlerin verimliliği ortalama köy büyüklüğü ile çok yakından ilgili bulunmaktadır. Olayı somut bir misal üzerinde aydınlatmak için köyde eğitimin verimli olması şartı şöyle özetlenebilir: İlkokullar için "..minimum öğrenci sayısı ile bunu sağlayacak nüfus miktarları" M. Nuri Kodamanoğlu tarafından hesaplanmıştır². Okul süresi 5, yıl sınıf öğrencisi sayısı 40, okula devam yüzdesi 100, okul çağındaki çocukların bütün nüfustaki yüzdesi 13 olduğuna göre "5 sınıflı bir ilkokulu besleyecek en küçük nüfus topluluğu" olarak 1538 bulunmuştur.

Köyün meseleleri bu açıdan ele alınırsa ortaya düşündürücü durumlar çıkmaktadır:

- a) Köye götürülen hizmetlerin verimli olması için gerekli sayılan nüfus kümeleri nelerdir ?

1) Köyler İstatistiği 1960 Anket Sonuçları, Ankara 1963, 71 s.

2) Bk. Türkiye'de Eğitim (1923-1960), Ankara 1964, 2. b., s. 13 ve 15.

- b) Verim ölçüsünden hareket edilirse nüfusu az olan köylerin durumu ne olacaktır ?
- c) Olaya eğitim açısından bakılması halinde "Türkiye Cumhuriyeti Anayasası"nın şu hükmü nasıl gerçekleştirilebilecektir ?
Madde 50, fıkra 2: "İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için mecburîdir ve Devlet okullarında parasızdır".
- ç) Küçük köylerin toplulaştırılması nasıl sağlanabilir ?



Köy ve orman konusu ele alınacak olursa orman içi ve orman kenarında (5.093 + 7.225) bulunan muhtarlıklarda yuvarlak rakamla 6.185.000 yurttaşımızın oturduğu görülecektir. Bu sayılara, ormana uzaklığı 1-5 klm. olan 4.956 muhtarlıkta oturan 2.863.968 kişi eklenirse 8.048.968 kişinin ormanla adeta içiçe oturdukları ve geçimlerini temin etmek için de çoğu kere ormanı tahrip etmek zorunda kaldıkları anlaşılacaktır. Burada da, ya köylerin yerini değiştirmek, ya da köylüye orman dışında yeteri kadar geçim kaynakları bulmak meselesi ile karşılaşılıyor.

Bu konunun akla getirdiği el ve ev sanatlarının durumu ise şöyle görünüyor :

	<u>Muhtarlık sayısı</u>	<u>Nüfus</u>
El-ev sanatları bulunanlar	5.262	3.529.422
El-ev sanatları bulunmayanlar	30.120	15.377.298
Genel toplam	35.382	18.906.720

Okul ve köy

	<u>Okul sayısı</u>	<u>Nüfus</u>
İlkokulu olan	19.587	13.745.730
İlkokulu olmayan	15.636	5.092.025
Bilinmeyen	159	68.965

Nüfus grupları ile okul sayıları arasında bir doğru orantının bulunduğu görülüyor. Nüfusu 500'e kadar olan muhtarlıklardan 8.509'unda okul bulunduğu halde 13.449'unda okul yoktur ve 114 muhtarlıkta durumun ne olduğu bilinmemektedir. Buna karşılık, 1500 ve daha fazla nüfuslu muhtarlıkların 1172'sinde okul vardır. Okulu olmayan muhtarlık sayısı 37, bilinmeyenler sayısı 4'tür.

Son olarak, sağlığın ve temizliğin temeli olan içtikleri suyun cinsine göre muhtarlıkların durumunu gözden geçirelim: (Muhtarlık sayıları)

Kaynak suyu	Dere suyu	Kuyu suyu	Göl suyu	Yağmur suyu	Karışık	Meçhul
24.485	2.500	5.227	53	433	1.730	954

Böylece dere suyu içenler sayısı 1.170.783, göl suyu içenler 62.670 ve yağmur suyu içenler 184.904 olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yağmur (sarnıç) suyu içenler, yani içme suyu Tanrının lütfuna bağlı olan muhtarlıklar sayısı, 1945 yılında 54 ve bu muhtarlıkların toplam nüfusu 18.187 idi³. Aradan onbeş yıl geçtikten sonra 1960'ta, 433 muhtarlıktaki 184.904 kişinin yağmur suyu içtikleri görülmektedir. Bizim için izahı çok güç olan bu durum karşısında ilk sayıların yanlış olması ihtimali ehveni şer görülmektedir⁴.

Köye değinen her mesele üzerinde ayrı ayrı durmak yerine, bazı "yok"ları, muhtarlık ve nüfus sayıları ile birlikte sıralamayı yeter sayacağım.

1. Cami, mescit ve kilisesi olmayanlar
8.467 / 3.055.669
2. Kahvehane ve köy odası bulunmayanlar
14.838 / 6.333.234
3. İlçe merkeziyle telefon irtibatı olmayanlar
29.925 / 14.159.763

3) Bk. Köyler İstatistiği 1945 Anket Sonuçları, Ankara 1948, s. 141.

4) Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığına yazdığımız mektuba verilen cevaptan 1960 sonuçlarında bir yanlışlık olmadığı, 1945 yılına ait soru kâğıtlarının imha edilmiş bulunduğu anlaşılmaktadır.

4. Bucak merkeziyle telefon irtibatı olmayanlar
28.010 / 13.415.387
5. Köy imamı olmayanlar
9.473 / 3.518.793
6. a) Değirmeni olmayanlar
19.748 / 8.939.859
b) Yalnız motor değirmeni olanlar
1.192 / 1.333.787
7. Demir boru ile getirilmiş suyu olmayanlar
22.224 / 10.879.230
8. Tarım, Kredi Kooperatifi olmayanlar
33.582 / 16.743.328
9. Panayır kurulmayanlar
35.018 / 18.605.918
10. Pazar kurulmayanlar
34.442 / 17.554.121
11. Belediyesi olmayanlar
34.630 / 17.500.163
12. Okulu olmayan muhtarlıkları öğretmeni olmayanlar diye ele alırsak :
15.636 / 5.092.025

Bu "yok" lar listesini daha da uzatmayı gerekli saymıyoruz. İçinde bulunduğu ağır şartlara, yoksulluğa, karşılaştığı türlü güçlüklerle rağmen Türk milletinin insan cevherini köylüler temsil etmekte, millî gelirimizin ortalama olarak yarısı tarım kesimi tarafından sağlanmaktadır. Herkesçe bilindiği gibi, Türkiye'nin dış ticareti esas itibariyle tarıma, başka bir deyişle köylünün alın terine ve el emeğine dayanıyor. Bu söylenenlerin aydınlığında, Türkiye'nin temel meselesinin köy meselesi olduğunu söylemek mübalâğalı sayılmıyacaktır.

Türkiye'de köy ve günümüzdeki görünüşleri hakkındaki bu açıklama ve düşüncelerden sonra, konuşmamın ikinci bölümünü teşkil eden "Aydınlarımızın köy karşısındaki tutumları"na geçiyorum. Bu bölümde, Cumhuriyet Türkiyesinde ilgi çekici bulduğumuz tutum ve denemelere, köye bakış tarzlarına özetle ilişildikten sonra günümüzdeki durum ele alınacaktır.

Aydınların köye bakışı ve tutumlarının ne olması gerektiği konusundaki dikkate değer düşünceleri ilk defa Ziya Gökalp'da buluyoruz. "Halka doğru" formülü altında Ziya Gökalp bazı sorular ortaya atarak onları cevaplandırıyor :

"Halka doğru gitmek ne demektir ?
Halka doğru gidecek olanlar kimlerdir ?
Güzideler halka doğru niçin gidecekler ?"

".. güzidelerin halka doğru gitmesi şu iki maksat için olabilir: 1) Halktan harsî bir terbiye almak için halka doğru gitmek, 2) Halka medeniyet götürmek için, halka doğru gitmek."

"Demek ki, halka doğru gitmek, harsa doğru gitmek mahiyetindedir"⁵.

"...bugün itiraf etmeliyiz ki, bu güzideler halka doğru yalnız bir tek adım atabilmişlerdir. Tamamile halka doğru gitmiş olmak için halkın içinde yaşayarak, ondan millî harsı tamamile almaları lâzımdı".

"Halka doğru gitmenin ikinci vazifesi de halka medeniyet götürmektir. Çünkü halkta medeniyet yoktur. Güzidelerse, medeniyetin anahtarlarına mâliktir. Fakat, halka değerli bir armağan olarak., garp medeniyetini götürmelidir"⁶.

Ziya Gökalp'ın da itiraf ettiği gibi aydınlar halkın ve köylünün içinde yaşamak yerine sadece onlara doğru bir tek adım atmışlardır.

Zaman sırası içinde ikinci bir aydın tutumunu "romantik köycülük" içinde edebî plânda yer alan bazı şairlerde bulmaktayız. Sadece bir fikir vermek için M. Faruk Gürtunca, Orhan Seyfi ve Faruk Nafiz'den bazı örnekleri hatırlatmak yeter.

M. F. Gürtunca 1926 yılında yazdığı "Anadolu" adlı şiire,

Sen ne güzel bulursun,
Gezsen Anadoluyu !
Dertlerden kurtulursun,
Gezsen Anadoluyu!

5) Z. Gökalp, Türkçülüğün Esasları, Ankara 1940, s. 37.

6) A.g.e., s. 40.

diye başlıyor. Birçoklarının ezberinde olduğunu sandığım bu şiir şöyle sona ermektedir :

Orda bahar başkadır,
Kışlar, yazlar başkadır,
Ah.. bu diyar başkadır,
Gezsen Anadoluyu!

Şairin aynı yılda yazdığı "Anadolu Yolculuğu" adlı şiirde karşılaştığımız şu mısralara ne demeli ?

....

Bir avuç tuzla ekmek karınları doyurur !
Gün olur ki dikenler çiğnenir aş yerine,
Kaburgalar içinde gün olur ki kalp durur!
Ne için gülen değil, bu yurt, hicran diyarı ?

Gürtunca'daki bu çelişme, şairane bakışlarla gerçekler arasındadır. Orhan Seyfi "Anadolu Toprağı" adlı şiirinde,

Senelerce sana hasret taşıyan
Bir gönülle kollarına atılsam.
Ben de birgün kucağında yaşayan
Bahtiyarlar arasına katılsam.

diyerek kendini avutur durur. Faruk Nafiz de, "Bizim Memleket" adlı şiirinde olduğu gibi, bir yandan,

İçenler sihirli pınarlarından
Şöyle bir silkinir, ceylân olurlar !

derken, bir yandan da, çelişmeyi şairane mısralarla örtbas etmeye çalışır:

Onlar ki sabansız, tarlasız çiftçi,
Davarsız, kavalsız çoban olurlar...

Nihayet, bu allı pullu dünya ortasından, bir romancının feryadı andıran şu sözleri yükselir: (...Bu vîran ve bu yoksul insan kitlesi için ne yaptın? Yıllarca, yüzyıllarca onun kanını emdikten ve bir posa halinde kanını toprak üstüne akıttıktan sonra, şimdi de gelip ondan tikslenme hakkını kendinde buluyorsun. Anadolu halkının bir ruhu vardı, nüfuz edemedin. Bir kafası vardı, aydınlatamadın. Bir vücudu vardı, besliyemedin. Üstünde yaşadığı bir toprak vardı, işletemedin. O, katı toprakla kuru

göğün arasında bir yabancı ot gibi bitti. Şimdi elinde orak buraya gelmişsin, ne ektin ki ne biçeceksin ?) ⁷.

Kurtuluş Savaşı yıllarında geçen olaylar arasındaki bu feryat, köylünün “yaban” kelimesiyle adlandırıp öylesine muamele ettiği Türk entelektüeli için ne dereceye kadar uyarıcı olmuştur? Bunu kesinlikle bilmiyoruz. Fakat, Türk aydınlarının bu feryada kulak tıkadıkları söylenemez. Türk romancısı ve hikâyecisi, gerçekçi bir gözle incelediği köy hayatını ve köy meselelerini pek başarılı eserlere konu olarak almış, bu dizide son ve değişik bir halka olarak da Şevket Süreyya Aydemir’in “Toprak Uyanırsa?” adlı eseri ortaya çıkmıştır. Fazlasıyla iyimser bir açıdan, köyden gelen hiçbir engelle savaşıma lüzum kalmadan, herkesle sarmaş-dolaşarak Keltepe köyünü ilkel hayattan çağdaş dünyaya ulaştıran emekli köy öğretmeni ne kadar geniş hayallî olursa olsun, bize kalırsa, “imam”ın ağzından önemli bir gerçeğe parmak basmaktadır: (Köyün dirliğine el atmadan, Keltepe’ye mektep değil ya darülfünun açsan nafile. Sen köyün dirliğine el at oğlum, dirliğine bak.) ⁸. Böylece, köyün iktisadî meselelerine öncelik verilmesi lüzumu dile getiriliyor.



Roman ve hikâyelerle romantik köycükten köy gerçekleri dünyasına varan yazarlarımızın yanı sıra, “Halkevi Köycülüğü” adını verdiği yeni bir tutum kuvvet kazanmıştır. Bütün iyi niyetine rağmen, köye dışardan bakan, nutukçu ve öğütçü olmaktan bir türlü kendisini kurtaramayan bu gel-geç köycülük hareketi de, aydınların köyde yaptıkları piknik halini alarak tavsamıştır.

Yeni bir basamak olarak “Köy Enstitüsü Köycülüğü”nden de, kısaca olsun, söz etmek gereklidir. Bir eğitim hamlesi olarak büyük önem taşıyan, aydının köye bakışına yenilikler getiren bu safhada, gerçekçi bir tutumla köyden hareket edilmiş, yeni bir aydın tipi yaratılmasına çalışılmıştır. Çoğunlukla aydın köye gitmeyince, köylü çocuğunu eğiterek köye yollamak düşünülmüştür. Türkiye’nin politika pazarında bilen de, bilmeyenin de ileri geri çok şeyler söylediği bu konu üzerinde daha fazla durmanın yeri burası değildir. Biz sadece, iki neticeye değinerek bugünlere gelmek istiyoruz.

7) Y. K. Karaosmanoğlu, Yaban, İstanbul 1932, s. 95.

8) Ş. S. Aydemir, A.g.e., İstanbul 1963, s. 82.

1) Her tek yanlı köyü kalkındırma çabası gibi, sadece eğitim yoluyla köyün kalkındırılması da, istenilen olumlu neticeyi vermemiştir.

2) Bu hamlenin çok olumlu bir neticesi olarak, fikir ve sanat alanlarındaki haklı yerlerini alan köylü-aydınlar nesli ortaya çıkmıştır. Bize kalırsa bu olay, Türk uyanış hareketinin yarattığı yeni bir terkiptir. Zira artık, "halktan harsî bir terbiye almak için halka doğru" gitmesi gereken "güzideler"e ihtiyaç kalmıyacaktır.



Aydınların köy karşısındaki tutumlarından sözeden bir kimse için "Bizim Köy"ü anmamak eksiklik olur. Çoğunluğun zannına rağmen, Mahmut Makal'ın Bizim Köy'ü, fikir ve edebiyat dünyamızda bu adı taşıyan ilk kitap değildir. 1948 yılında Cahit Beğenç'in aynı adı taşıyan kitabı Makal'ın "Bizim Köy"ünden iki yıl önce yayınlanmış bulunuyordu. Bu kitabın şu başlangıç cümleleri, şiirdeki romantik köycülüğün düz yazıda 1948 yıllarında da hâlâ devam ettiğini göstermesi bakımından, ilgi çekicidir: (Bizim köy, büyük şehirlerden çok uzakta, koca koca dağların arasında, ormanlar içinde bir köydür. Üst yanı bodur meşeli, alt yanı çayır çimen döşelidir. Bizim köyün yazı bir başka güzel olur, güzü bir başka. Kışın karlar gökten mendil gibi düşer.

Bizim köy 80 haneliktir. Orman köyüdür. Tarlalarımız ormandan bozulmadır. Bundan dolayı topraklarımız verimsizdir. Tohum ekip tohum biçeceğimizi bildiğimizden, ekim dikime bel bağlamayız. Bizim geçimiz ormandandır. Ağacı çok severiz. Çünkü bize faydası vardır⁹.

Mahmut Makal'ın "Köy Notları" çığırını açmasa da, bu çığırın hızla gelişmesinde büyük etki yapan "Bizim Köy" adlı kitabı¹⁰, köy meselesine çözüm yolu getirmeyen, fakat realist bir gözle ve çoğu kere de bir fotoğraf adesesî sâdakiyle köy gerçeklerini tesbit eden aydınlar nesli için teşvik edici, okuyucular ve yöneticiler için de uyarıcı olmuştur.

Bugünlere gelirken, başka yurt konularında olduğu gibi köy konusunda da soylu şiirin meseleye bakışını ihmal edemeyiz. Biz ilim adam-

9) C. Beğenç, Bizim Köy, Ankara 1948.

10) İlk defa 1950 yılında kitap haline getirilen M. Makal'ın "Bizim Köy"ü çeşitli dünya dillerine çevrilmiştir. İngilizce çevirisi için Bk. A. Village in Anatolia, London 1954, XVI + 190 s. 1963 yılında yayınlanan Fransızca çevirisinin yankıları Varlık, S. 618, s. 9' (15 Mart 1964) da görülebilir.

ları çoğu kere sadece olaylarla yetinir, çeşitli verilerden sonuçlar çıkar-
mağa çalışırız. Oysaki, soylu şairler için durum biraz değişiktir. Onlar
olaylara sezilerini de katar, sayfalar dolusu düşünceyi birkaç mısradaki
ifade ederler. Üstelik, ne onlar öğretmek çabasında, ne de şiir okuyucusu
öğrenmek amacıyla olmadığı için de şair sözü, doğruyu güzel bir biçim-
de dile getirince, etkili olur. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın köy konusunu ele
alışı, bu bakımlardan, bize ilgi çekici görünmektedir. "Sivaslı Karınca"
da yer alan "Öte taraf" adlı şiiri, ahretten değil köyden bir haberdir.
"Toprak Ana" da ise, önce köy, kısa, fakat keskin çizgilerle ortaya konu-
lur. Yalnız şiirlerin başlıklarını sıralamak, bir fikir vermek için yeter.
"Işıksız köy-Çocuksuz köy-Mektupsuz köy-Yağmursuz köy-Ağaçsız köy-
Yolsuz köy-Habersiz köy-Ölümsüz köy". Belki de bütün bunların bir ne-
deni olarak, köydeki tarımın rolü,

Bir karış oldu ağam, bu yılın buğdası

mısraı ile başlayan "Bu yılın buğdası" adlı şiirde dile getirilir. Tabii iş,
bu kadarla bitmez. "Gün"ün de diyecekleri vardır. Sonunda "Eđri bıçak"
da işe karışır. Kan gütme geleneği, su ve toprak için işlenen cinayetler
ortaya çıkar.

Nihayet, toplu bir bakışla şair Dağlarca "Köy Dediđin" adlı ve şu
mısralarla sona eren şiirinde meseleyi önümüze serer :

Ağrıdığı yer, hepimizin.
İnsan oğluna karşı
Kurdun kuşun yediđi.

"Kızılırmak Kıyıları"ndan bütün Türk aydınlarına, hepimize sesle-
nen Dağlarca, acı gerçekleri dile getirdikten sonra kötümserliğe kapılmaz,
gelecek günlerin geçmiş günlerden daha parlak olacağı inancını bizimle
paylaşmak ister. Yeter ki, elbirliğiyle köyü uyandırmasını bilelim, deme-
đe getirir.

Gün doğar, tarla kuşları uçuşurlar,
Ağır bir aydınlık, bildiğin şafak değil.
Öyle dalmış ki yüzyıllar süren uykusuna,
Uyandırmazsan,
Uyanacak değil.

Söz konusu ettiğimiz şiir, bize kalırsa, bir "message" özelliğindedir.



Aydınların köy karşısındaki tutumlarını ortaya koyan bu kısa gezi- den sonra 1964 Türkiyesinde köy gerçeğine nasıl bakılmalıdır?

Sözlerimin başında da işaret ettiğim gibi, belki burada böyle bir ko- nuşma yapmamıza da vesile teşkil etmiş olan Köy İşleri Bakanlığı kuru- luş hazırlığındadır. Aykırı düşüncede bulunanlara rağmen, bu yeni Bakanlığın kuruluşu çeşitli çevrelerde olumlu karşılanmıştır. Re- formular çerçevesinde köy gerçeğini ele alan aydınlar çoğunluğu, kök- lü tedbirlere başvurulmadıkça düğümün çözülemeyeceğinde birleşmiş- lerdir. Ortalama olarak her yıl 170.000 insanın köyden şehre göç etme- sinin, milyonları içine alan gizli işsizliği çözümenin yolu, şehrin kapılarını köylülere kapamak değildir. Köyde tarım hayatının, topraksızlıktan cüce işletmelere, kan dâvasından feodal toprak düzenine varıncaya kadar hare- kete getirdiği ve şehirlere ittiği insanlar, plânlı bir sanayileşmenin ve yurdu inşa etmenin potası içinde eritilmek suretiyle, Türkiye'de köy ve şehir arasında yeni bir denge kurulabilir. Bu gayretler içinde, aydınların köy karşısındaki tutumlarını iki noktada özetlemek mümkündür..

1. Köye hizmet etmek için mutlaka köyde bulunmak şart değildir. Köy konularına eğilen yazar, köy için faydalı yayınlar yapan editör, köy sorunlarını kendisine tasa yapan aydınlar da “k ö y e h i z m e t” edi- yorlar demektir.

2. “Köye hizmet”in yanı sıra bir de “k ö y d e h i z m e t” vardır ve köy meselelerinin çözülebilmesi için bize zorunlu görünmektedir. Köyde hizmeti, “gönüllü hizmet” ve “mecburî hizmet” olarak ikiye ayır- mak mümkündür. Gönüllü hizmete bir misal olarak “Çalışma Kampları” nı, mecburî hizmete misal olarak da “Yedek Subay Öğretmenleri” bu- rada hatırlatalım. “Barış Gönüllüleri” adı altında köyün kalkınmasına emek vermek için dünyanın uzak köşelerinden Türkiye'ye gelmiş olanlar gençlerimizi düşündürmek lâzımdır.

Modern taşıtlar ve ulaştırma kolaylıkları yalnız dünyamızı küçült- mekle kalmamış, Türkiye'deki şehir ve köyleri de birbirine yaklaştırmış- tır. Üstelik, köyden şehre göçün bir sonucu olarak büyük şehirleri saran “gecokundular” da olaya yeni bir unsur olarak girmiştir. Resmî yayın- lara göre 1960 yılında iki büyük şehrimizde durum şöyle idi:¹¹

11) Bk. Mesken Dâvamız, Ankara 1962, s. 25.

İstanbul'da gecekonduda oturanlar % 21

İstanbul'da öteki meskenlerde oturanlar % 79

"Başkent" Ankara için aynı oranlar, % 45 ve % 55.

İçinde bulunduğumuz yılda durum bir hayli değişmiş, İstanbul'da sayısı 100.000'i aşan gecekondularda yarım milyon insan oturur olmuştur. 1950 yılında 8238 olan gecekondu sayısı 1960'ta 78.400'e varmıştı¹². Aynı durum, başta Ankara ve İzmir olmak üzere, Türkiye'nin belli başlı bütün şehirlerinde de karşımıza çıkmaktadır. Şairin, "Orda bir köy var, uzakta" diye anlattığı köy, şehirlere kadar uzanarak onun kapı-komşusu, hatta mahallesi olmuştur.

Bugün büyük şehirlerde oturan aydınlar "bana ne?" diyemezler, köyde ve köye bağlı olarak büyük şehirlerde olup bitenleri umursamazlık edemezler. Çünkü köyün tehdidi artık şehre kadar uzanmıştır ve Demokles'in kılıcı gibi aydınların başının üstünde sallanmaktadır. Bütün bunlar aydınları fedakâr olmağa ,gelip geçici tedbirler yerine olayların temeline ve özüne inmeğe davet etmektedir. Köyün meselelerine bu açıdan bakılırsa olumlu çözüm yolları bulunacak ve Türk köyünün kaderi değişecektir. Şimdi önemli olan, aydın kişiler olarak, bugün veya yakın gelecekte köy kalkınmasında size düşen hissenin tesbiti ve yerine getirilmesidir.

Yurdu miting meydanlarında değil, çamurlu köy yollarında sevmek, vatan aşkını nutuk söyleyerek değil, taş üstüne taş koyarak ve Türkiye'nin kalkınmasında karınca kararınca yer alarak gerçekleştirmek zamandır. Meseleler bir kâbus gibi sizin üzerinize çökmeden, siz meseleler üzerine eğiliniz. Mizacımızın ve şartlarımızın el verdiği ölçüde gönlünüzden, bilginizden, kesenizden, emeğinizden köye bir şeyler götürünüz. Son sözüm şu olacak: Çorbada sizin de bir tutam tuzunuz bulunsun.

12) Bk. Cumhuriyet gazetesi, 17 Mart 1964, s. 6'da Prof. K.A. Aru'nun "İstanbul'un plânlanması nasıl yapılmadadır?" adlı yazısı.